

Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi/Journal of Atatürk Yolu, 75 (2024), 303-316.

Geliş/Received: 01.07.2024

Kabul/Accepted: 17.10.2024

DOI: 10.46955/ankuayd.1508752

(Araştırma Makalesi/Research Article)

ÖMER SEYFETTİN'İN NAKARAT VE ALEKO ÖYKÜLERİNDE MİLLİ BİLİNÇ

NATIONAL CONSCIOUSNESS IN ÖMER SEYFETTİN'S STORIES NAKARAT AND ALEKO

BETÜL OZAR*

ÖZ

Ömer Seyfettin Osmanlı Devleti'nin dağılma dönemine tanıklık etmiş, Balkan topraklarında askerlik yapmış, Balkan Savaşları'na katılmış bir yazar olarak deneyim ve izlenim sahibi olduğu tarihi olayların Türk halkına aktarılması ve Türk milli uyanışına katkı sağlanması adına çaba sarf etmiştir. Balkanlarda hızla yayılan milliyetçilik hareketlerinin doruğa çıktığı dönemde, Türk milliyetçilik hareketinin geç kaldığını düşünmesinin etkisiyle hikayelerinde Balkanlarda yaşanan siyasi ve etnik çatışmalara, çetecilik faaliyetlerinin Türk halkında oluşturduğu hasara, savaşın etkisiyle göçe zorlanan Türklerin yaşadıklarına, milliyetçilik, milli kimlik, milli bilinç gibi unsurlara yer vererek Türk milliyetçiliğinin ve Milli Edebiyat anlayışının önemli bir ismi olmuştur. Türk hikayeciliğinin önde gelen temsilcilerinden olan Ömer Seyfettin'in eserleri, Türk edebiyatında Balkanlar'ın önemli bir yansıması olarak kabul edilmektedir. Çalışmada Ömer Seyfettin'in Balkanlarda ortaya çıkan çetecilik faaliyetlerinin artış gösterdiği dönemde görev yapan bir Türk subayının günlüğü biçiminde kurgulanmış Nakarat öyküsü ile Birinci Dünya Savaşı sırasında Gelibolu ve Çanakkale'de bulunan bir Türk çocuğunun kahramanlığını konu alan Aleko öyküsünde milli bilinç unsurlarının incelenmesi ve karşılaştırılması amaçlanmıştır. Nakarat öyküsünün Balkanlardaki çetecilik faaliyetlerinin yükseldiği dönemin bir kurgusu olması, Aleko öyküsünün ise Birinci Dünya Savaşı döneminden bir kesit sunması, dönemin tarihi gerçekliklerini milli bilinç unsurları üzerinden okuyuculara aktarmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Aleko, Balkanlar, Milli Bilinç, Nakarat, Ömer Seyfettin

ABSTRACT

Ömer Seyfettin, as a writer who witnessed the disintegration period of the Ottoman Empire, did his military service in the Balkan lands, and participated in the Balkan Wars, made an effort to convey the historical events that he had experience and impression to the Turkish people and to contribute to the Turkish national awakening. In the period when the rapidly spreading nationalist movements in the Balkans were at their peak, with the effect of thinking that the Turkish nationalism movement was late, in his stories, he included the political and ethnic conflicts in the Balkans, the damage caused by the banditry activities on the Turkish people, the experiences of the Turks who were forced to migrate due to the war, and the elements such as nationalism, national identity and national consciousness. He became an important name of nationalism and understanding of National Literature. The works of Ömer Seyfettin, one of the leading representatives of Turkish storytelling, are accepted as an important reflection of the Balkans in Turkish literature. In this study, it is aimed to examine and compare the elements of national consciousness in Ömer Seyfettin's stories Nakarat, which is fictionalized in the form of the diary of a Turkish officer who served in the period when the banditry activities that emerged in the Balkans increased, and Aleko, which is about the heroism of a Turkish boy in Gallipoli and Çanakkale during the War of Independence. The fact that the story Nakarat is a fiction of the period when gang activities in the Balkans increased, and the story Aleko presents a cross-section from the period of the War of Independence, conveys the historical realities of the period to the readers through the elements of national consciousness.

Key Words: Aleko, Balkans, Nakarat, National Consciousness, Ömer Seyfettin

Extended Abstract

The 15th-century European-centered Renaissance and the French Revolution in the 18th century had a profound impact on the entire world, marking significant political and social transformations. The French Revolution, in particular, initiated crucial disruptions in the global political system. Multinational empires, such as the Ottoman Empire, were significantly influenced by the revolutionary currents emerging from this period. Concurrently, a burgeoning national consciousness began to shape communities worldwide. National consciousness, which emerges when members of a society or nation unite around common elements such as history, culture, language, values, and identity, aims to foster a sense of belonging and unity among individuals. This phenomenon reinforces societal cohesion through the preservation of history and culture, the survival of national values, and the adoption of a national identity. Understanding national consciousness is essential for grasping a nation's historical heritage and ensuring its transmission to future generations. It helps individuals comprehend their identity, take pride in their culture, and unite around shared values.

This study aims to analyze and compare the elements of national consciousness in Ömer Seyfettin's *Nakarat* and *Aleko*. *Nakarat* is framed as the diary of a Turkish officer serving in the Balkans during increased gang activity, while *Aleko* depicts the heroism of a Turkish boy in Gallipoli and Çanakkale during World War I.

Although *Nakarat* focuses on the period of the Macedonian Question, the author's emphasis on the text also highlights the idealized utopias imagined by the Balkan nations. On August 2, 1903, the Ottoman army pursued rebel gangs in Macedonia, reflecting a significant historical context for the story. This period of time marks an important period not only for the Ottoman Empire but also for the Balkan communities. Because the Bulgarians, Greeks, Albanians and Serbs, who were fighting among themselves for the Balkan territories of the Ottoman Empire, reached national consciousness and focused on the great ideals they dreamed of.

In *Nakarat*, the story centers on a Turkish officer tasked with addressing gang activities related to the rebellion movements in the Balkans. The narrative features two protagonists: a Bulgarian girl and a Turkish officer. This setup allows for a dual perspective. The story portrays a romantic relationship, yet the unrequited nature of this love and the emergence of a strong national consciousness, particularly after learning about the girl's identity and her family's past, emphasize the primacy of national identity over personal affection.

Similarly, World War I, like the Macedonian Question, significantly impacted Ömer Seyfettin's thought and emotions. In *Aleko*, published before the end of the war, the heroism of a Turkish boy with strong national consciousness, willing to make sacrifices for his nation, is depicted against the backdrop of the Christian-Muslim and Greek-Turkish conflicts in Thrace during the Gallipoli Campaign.

The story *Aleko* illustrates the awakening of Turkish national consciousness following the defeat in the Balkan Wars through the character of Ali, a Turkish boy. The other significant figure in this story is a Greek priest. Thus, both stories feature Turkish characters—one a soldier and the other a child—confronting Bulgarian and Greek elements, respectively. Given the time periods in which the stories are set, one corresponds to the period of the Macedonian Question, characterized by fierce battles between Bulgarian bands, while the other corresponds to the period of World War I, when the Greek factor became more pronounced. In the later National Struggle period, the Greek factor would come even more to the forefront. By choosing counter-elements appropriate to each story's period, the author illustrates how Turkish national consciousness is embodied through Bulgarian and Greek counterparts. The notion of "the other" is not confined to a single nation; while the Turk's other is Bulgarian and Greek, these elements themselves perceive the Turk as the other.

Despite the differences in time periods and protagonists, Ömer Seyfettin's *Nakarat* and *Aleko* address similar phenomena related to national consciousness. The manifestations in the heroes of these stories vary, reflecting different aspects of Turkish national consciousness across approximately twelve years. The narratives incorporate secondary elements—Bulgarian and Greek characters—reflecting the period's context. Thus, the stories dealing with two different periods, the Macedonian Question and the World War I, provide valuable insights into the evolution of Turkish national consciousness.

Giriş

Türk edebiyatının önde gelen isimlerinden biri olarak tanınan Ömer Seyfettin, Modern Türk kısa öykücülüğünün gelişiminde önemli bir rol oynamıştır. Döneminin milliyetçilik hareketlerinden derinden etkilenmiş olan yazar, edebiyatta Türkçülük akımının öncülerinden biri olmuştur. Ömer Seyfettin'in Türk tarihinde dönüşümsel bir döneme denk gelen kişisel hayatı ve deneyimleri, onun hikâye anlatıcılığı için zengin bir malzeme sağlamıştır.

Ömer Seyfettin, 11 Mart 1884 tarihinde Balıkesir'in Gönen ilçesinde dünyaya gelmiştir. Babası Dağıstanlı göçmen bir Türk aileden gelen Yüzbaşı Ömer Şevki Bey, annesi İsfendiyaroğulları'ndan topçu kaymakamı Mehmet Bey'in kızı Fatma hanımdır. Babasının tayininin Ayancık'a çıkması nedeniyle 1892'de Gönen'den ayrılmışlardır. Ömer Seyfettin, annesi tarafından eğitimi için İstanbul'a getirilmiştir. Daha okula başlamadan okuma ve yazma merakı bulunan Ömer Seyfettin, 1892'de İstanbul'da modern eğitim veren Mekteb-i Osmani'ye başlamıştır. Bir yıl boyunca okuduğu bu okul Fransızca eğitim vermektedir. 1893 yılında, babasının da isteği üzerine, Eyüp'teki Askerî Rüştiye Mektebi'ne yatılı olarak verilmiştir. Burada subay çocukları için açılan özel sınıfta okumuş, 1896 yılında ise Edirne Askerî Rüştiyesi'ne başlamıştır. 1896-1900 yılları arasında Edirne'de okuyan Ömer Seyfettin, İstanbul'daki Mekteb-i Harbiye-i Şahane'ye kaydolmuştur.¹

Ömer Seyfettin'in gençlik yıllarında yaşadığı ortam ve dönemin olaylarının onun karakterinin şekillenmesinde etkili olduğu söylenebilir. 1878 yılından itibaren Balkanların Makedonya bölgesinde, buradaki Gayrimüslim topluluklar arasında yaşanan anlaşmazlıklar ve bunun kısa sürede bir çatışma halini alması Balkanların kaderini etkilediği kadar Ömer Seyfettin'in de zihin dünyasında ve yaşamında izler bırakmıştır.

Makedonya'da baş gösteren karışıklıklar nedeniyle Ömer Seyfettin 1903 yılında orduya katılmıştır.² Göreve Kuşadası'nda redif taburunda başlamış, taburun görevlendirilmesi ile 1904 yılına kadar Rumeli'de bulunmuştur. 1904-1909 yılları arasında İzmir ve Kuşadası'nda kalmış, burada edebiyat faaliyetlerine başlamış, *Haftalık İzmir*, *11 Temmuz* ve *Ahenk* gazetelerinde yazılarını ve hikayelerini yayımlamıştır.³ Diğer yandan 1907 yılında İzmir'de Jandarma Okulu'nda öğretmenlik yapmaya başlamıştır. 1908 yılında teğmenliğe terfi etmiş, 1909 yılında ise İzmir'den Balkanlara gönderilmiş, Selanik Üçüncü Ordu merkezine tayin edilmiştir. 1909-1911 yılları arasında Balkan coğrafyasını ve insanlarını yakından tanıma fırsatı bulan Ömer Seyfettin, askerlik görevini yerine getirirken askeri okullarda öğretmenlik de yapmıştır. Manastır, Pirlepe, Köprülü ve Razlık kasabası yakınlarında bulunan Yakorit köyünde bölük komutanlığı görevine getirilmiştir.⁴ 1911 yılında ordudaki görevinden ayrılarak Selanik'e yerleşmiştir. Bu süreçte çeşitli dergilerde şiirler ve çeviriler yayımlamış, Ziya Gökalp ve Ali Canip Yöntem ile birlikte *Genç Kalemler* dergisi etrafında toplanmış, çalışma alanını hikâye yazarlığına yöneltmiştir.⁵ Siyasete olan ilgisi de yine bu dönemde artmışsa da 1912 yılında Balkan Savaşları'nın başlamasıyla Ömer Seyfettin, orduya geri dönmüştür. Sırp'lara ve Yunanlara karşı savaşmıştır. Yaklaşık beş aylık bir savaştan sonra Atina yakınlarındaki Nafplion Kasabası'nda esir düşmüştür. Esaret hayatı on ay sürmüş, 7 Aralık 1913 tarihinde son bulmuş ve İstanbul'a dönmüştür.⁶

Esaret hayatı ve savaş deneyimi sonrasında İstanbul'da hikâyelerini yayınlamak için işe koyulmuş, o yıllarda yaşadıklarını Balkan Ruznamesi adlı eserinde ve Balkanları konu alan diğer eserlerinde okuyucusuna aktarma fırsatı bulmuştur. *Genç Kalemler* ve Ziya Gökalp ile oluşturdukları "Yeni Lisan" üzerine de çalışmalar yapmıştır.⁷ Bu bağlamda Ömer Seyfettin'in Balkan Savaşları sırasında yaşadıkları da şüphesiz onun ideolojik dünyası ve edebi kişiliğinde de önemli izler bırakmıştır. Özellikle Balkan topraklarının kaybedilmesi, Ömer Seyfettin'in Türkçülük düşüncesine odaklanması ve ideolojik duruşunu bu yönde inşa etmesinde önemli bir dinamik olmuştur denilebilir.

İstanbul'da önemli eğitim kurumlarında edebiyat ve felsefe dersleri vermiştir. Bu sırada bir evlilik yapan Ömer Seyfettin, evlilik hayatında beklediği mutluluğu bulamamış bunun sonucunda da çeşitli sıkıntılar yaşamıştır. Öte yandan Birinci Dünya Savaşı sonrasında onun da üyesi olduğu İttihat ve Terakki Fırkası'nın önemli

¹ Tahir Alangu, *Ömer Seyfettin, Ülkücü Bir Yazarın Romanı*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2010, 21-27.

² Alangu, *Ömer Seyfettin*, 76.

³ Ömer Faruk Huyugüzel, "Ömer Seyfettin'in İzmir Yılları ve Bu Devrede Yazdığı Hikâyeler", *Doğumunun Yüzüncü Yılında Ömer Seyfettin*, İstanbul: Marmara Üniversitesi Yayınları, 1984, 81-85.

⁴ Nazım H. Polat, "Ömer Seyfettin", *İslam Ansiklopedisi*, Cilt 24, İstanbul: Türk Diyanet Vakfı Yayınları, 2007, 80.

⁵ Yakup Çelik, "Ömer Seyfettin Hayatı-Sanatı", *Ömer Seyfettin İçin*, Ed. Nazım H. Polat, Filiz Ferhatoğlu, İstanbul: Türk Ocağı Yayınları, 2020, 16.

⁶ Polat, "Ömer Seyfettin", 80.

⁷ Meltem Bakır, "Ömer Seyfettin'in Haydut Zihniyetini Ele Aldığı Hikayelerine Bir Bakış", *Hars Akademi*, Özel Sayı (2020), 125.

mensuplarının ülkeyi terk etmesi, ülkede kalmaya devam edenlerin de tutuklanması gibi olaylar Ömer Seyfettin'i derinden etkilemiştir. Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşı'nda yenilmesi sonrasında imzaladığı Mondros Ateşkes Antlaşması ile başlayan Mütareke dönemine kısmen şahitlik edebilmiş, 1920 yılının Şubat ayında başlayan ateş ve sınırlarla devam eden hastalığı sonucunda, 6 Mart 1920 tarihinde Haydarpaşa Tıp Fakültesi Hastanesi'nde hayatını kaybetmiştir.⁸

Ömer Seyfettin otuz altı yaşında sonlanan yaşamında Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküş dönemine tanıklık etmiştir. Ayrıca Makedonya Sorunu⁹, 31 Mart Olayı¹⁰ ve Hareket Ordusu'nun¹¹ hazırlıkları gibi önemli olaylara da şahit olmuş, Trablusgarp ve Balkan Savaşları ile Birinci Dünya Savaşı'nda bizzat görev almıştır. Kaleme aldığı ilk öyküler, çocukluk dönemine ait izler taşırken daha sonraki süreçte yazdıkları ise imparatorluğun çöküşünü, asker olarak katıldığı savaşları, esaret dönemini ve dönemin tüm siyasi ve sosyal yapısının yansımalarını barındırmaktadır.

Öte yandan Ömer Seyfettin'in eserlerinde coğrafi mekanların ve bölgelerin de önemi büyüktür. Bizzat gördüğü yerler onun öykü ve eserlerinde önemli bir sahne olarak kullanılmıştır. Balkan coğrafyası da bunlardan biridir. Balkanlarda bulunduğu dönemde Ömer Seyfettin, belli ki bu coğrafyayı iyi gözlemlemiş ve sosyal ve siyasal çıkarımlar da yapabilmıştır. Özellikle bir edebi kişilik olarak Makedonya Sorununun yaşandığı dönemi de iyi analiz etmiş, milli bilincin Balkan toplulukları üzerindeki etkisini yerinde izleyebilmiştir.

Ömer Seyfettin, Balkanlar hakkında yazdığı eserlerle Balkanlar'ın kültürel, tarihi ve sosyal dokusuna odaklanmıştır. Ömer Seyfettin, Osmanlı İmparatorluğu'nun Balkanlar'daki toprak kayıplarını ve bu sürecin toplum üzerindeki etkilerini ele almış, özellikle Balkan Savaşları (1912-1913) sonrasında yaşanan olayları ve Balkanlar'daki farklı etnik grupların çatışmalarını anlatan hikayeler yazmıştır. Bu eserlerde genellikle Türk halkının Balkanlar'daki durumu, savaşın etkileri ve göçlerin yarattığı zorluklar aktarılmıştır. Diğer taraftan insan, mekân ve olay unsurlarını başarıyla harmanladığı söylenebilir.

Ömer Seyfettin'in Balkanlar'ı ele alan eserleri, dönemin toplumsal ve siyasi gerçeklerini yansıtmaları açısından değerlidir. Balkanlar, yazarın eserlerinde Türk halkının yaşadığı zorlukları, kayıpları ve anavatanlarından uzaklaşmanın acılarını yansıtan bir arka plan olarak kullanılmıştır. Ömer Seyfettin Balkan öykülerinde, toplumsal dönüşüm ve gelenek ile modernite arasındaki çatışma, milliyetçilik, milli kimlik, milli bilinç gibi temalar üzerinde durmuştur. Bu bağlamda, Balkanları iyi bir edebiyat malzemesi olarak kullanmış ve bazı eserlerinin alt yapısını bu zemin üzerine inşa etmiştir.

Çalışmada ele alınacak olan Ömer Seyfettin öykülerinden *Nakarat*, Balkan Savaşları öncesinde Balkanlarda ortaya çıkan çetecilik faaliyetlerinin doruk noktasına ulaştığı süreci, *Aleko* ise Birinci Dünya Savaşı'nın Çanakkale Cephesi'ndeki savunma sürecini kapsamaktadır. Bu çalışmada *Nakarat* öyküsünün kahramanı olan Türk subayı

⁸ Anıl Özgüç, Gökhan Oral, "Ruhsal Travmanın Edebiyat Yoluyla Aktarımı: Ömer Seyfettin ve Beyaz Lale", *Adli Tıp Bülteni*, 24/1 (2019), 65.

⁹ Makedonya Sorunu'nun Osmanlı Devleti'nin gündemine girmesinin ilk aşaması büyük devletlerin Balkan krizini görüşmek üzere 23 Aralık 1876- 20 Ocak 1877 tarihleri arasında düzenledikleri İstanbul (Tersane) Konferansı ile olmuştur. Konferansta Osmanlı Devleti'nin Makedonya'da egemenlik haklarını zedeleyecek şekilde tekliflerin sunulması ve bu tekliflerin Osmanlı Devleti tarafından reddedilmesiyle bölgedeki gerilim artmış, Osmanlı-Rus Savaşı'nın kapısı aralanmıştır. 93 Harbi olarak bilinen savaşın sonunda 3 Mart 1878'de imzalanan Ayastefanos Antlaşması ile Makedonya, Bulgaristan'a bırakılmıştır. Boğazların Rus hakimiyetine girmesinden endişe eden İngiltere ile Balkanlarda Rus nüfuzu altında kurulan büyük bir Bulgar Devleti olmasından rahatsızlık duyan Avusturya-Macaristan'ın müdahalesi ve Almanya'nın desteği ile 13 Haziran 1878 tarihinde Berlin Kongresi toplanmıştır. Kongre sonucunda 13 Temmuz 1878'de imzalanan Berlin Antlaşması ile Makedonya'nın tekrar Osmanlı Devleti idaresine verilmesi kararlaştırılmıştır. Bulgaristan'ın Makedonya üzerinde hak iddia etmesi ve "Büyük Bulgaristan" hayalini gerçekleştirmek için genişleme çabası bölgede yaşayan Yunan ve Sırp milletlerini rahatsız etmiş, bu aşamadan itibaren her millet Makedonya bölgesini sınırlarına katmak için tarihi haklarını öne sürerek mücadeleye başlamıştır. Makedonya, çetecilik faaliyetlerinin, propaganda savaşlarının, okul ve kiliselerde karşılıklı asimilasyon politikalarının yaşandığı bir mücadele bölgesi haline gelmiştir. Makedonya Sorunu olarak adlandırılan bu mücadele 1910 yılına kadar sürmüştür, Osmanlı Devleti'nin çıkardığı Kilise ve Okullar Kanunu ile anlaşmazlığın büyük ölçüde giderilmesi sağlanmıştır. Bu durum da Balkan devletlerinin birbirleriyle dayanışma içine girerek Balkan Savaşları'na giden süreci doğurmuş ve Bulgar, Sırp, Yunan topluluklar Makedonya'yı kendi aralarında paylaşmışlardır. Makedonya Sorunu ile ilgili detaylı bilgi için bkz. Fikret Adanır, *Makedonya Sorunu, Çev. İhsan Catay*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2001.

¹⁰ II. Meşrutiyet'in ilanından sonra, İttihat ve Terakki'nin iktidara gelmesinden rahatsızlık duyan bir kesim ile rejim karşıtlarının 13 Nisan 1909'da başlattıkları ayaklanmanın adıdır. Hicri takvime göre 31 Mart 1325'te gerçekleştiğinden dolayı Türk siyasi tarihine 31 Mart Olayı adıyla geçmiştir. Konuyla ilgili detaylı bilgi için bkz. Sina Akşin, *Jön Türkler ve İttihat ve Terakki*, Ankara: İmge Kitabevi, 4. Baskı, 2006, 187-196.

¹¹ 31 Mart Olayı'nı bastırmak için Mahmut Şevket Paşa'nın komutanlığını üstlendiği Rumeli merkezli ordudur. Konuyla ilgili detaylı bilgi için bkz. Akşin, *Jön Türkler...*, 196-198.

ile *Aleko* öyküsünün kahramanı olan Türk çocuğu Ali'nin sahip olduğu milli bilincin analiz edilmesi amaçlanmıştır.

Balkanlarda Milli Bilinç ve Tarihsel Arka Plan

15. yüzyılda Avrupa merkezli yaşanan Rönesans ve 18. yüzyılda gerçekleşen Fransız Devrimi, bütün dünyayı hızla etkisi altına alarak bilhassa siyasal ve toplumsal açıdan önemli bir belirteç, hatta bir hareket noktası haline gelmiştir. Bir başka deyişle bu iki gelişme, akıl, bilim, sanat ve daha sonra da liberalizm, milliyetçilik, demokrasi ve insan hakları gibi çok sayıda kavram üretmiş, bu kavramlar toplumların ve toplulukların bilincine kısa sürede yerleşerek hem siyasal hem de toplumsal açıdan birtakım kökten değişikliklere, yeniliklere ve dönüşümlere neden olmuştur. Özellikle Fransız Devrimi dünya siyasal sisteminde önemli kırılmaların başlangıcını teşkil etmiş, Osmanlı Devleti gibi çok uluslu imparatorluklar bu devrimin ortaya çıkardığı akımlardan oldukça etkilenmiştir. Bu doğrultuda milliyetçilik de Osmanlı İmparatorluğu'nun dağılma sürecini hızlandıran önemli etkenler arasında yer almıştır.

Öte yandan dünyada bu gelişmelere paralel şekilde gelişen milli bilinç de toplulukları etki alanına almıştır. Bir toplumun veya milletin üyelerinin ortak tarih, kültür, dil, değerler ve kimlik gibi unsurlar etrafında bir araya gelerek oluşturdukları milli bilinç, bireylerin kendilerini bir milletin parçası olarak hissetmelerini ve bu millete aidiyet duygusunu güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Toplumun birlik ve dayanışma içinde olmasını sağlayan bu olgu, tarih ve kültürün korunması, milli değerlerin yaşatılması, milli kimliğin benimsenmesi ve milletin geleceğini şekillendirecek kararlara katılım gibi unsurları içermektedir. Bu açıdan milli bilinç, bir milletin tarihi mirasını, değerlerini anlamak ve gelecek nesillere aktarmak için önemlidir. Toplumun bir parçası olarak milli bilince sahip olmak, bireylerin kimliklerini anlamalarına, milli kültürleriyle gurur duymalarına ve ortak değerler etrafında birleşmelerine yardımcı olmaktadır.¹²

Osmanlı Devleti 600 yılı aşkın varlığı süresince çeşitli dini ve sosyal grupların birlikte yaşamaları konusunda tarihi bir örnek olmuştur. Bu birliği sağlamak ve devam ettirebilmek için devlet kontrolünde işleyen bir sistem geliştirmiştir. Fethedilen topraklarda yaşayan Gayrimüslim halk ile Müslüman halkın beraberce ve iki tarafın da memnun olacağı şekilde yaşamlarını sürdürebilmeleri için geliştirilen sosyal düzen ile uzun yıllar sürecek bir yönetim sistemi kurulmuştur. Fatih Sultan Mehmet tarafından geliştirilen ve "Millet Sistemi" adı verilen bu sisteme göre, Osmanlı Devleti'nde hakimiyet altına alınan farklı milletlerin sosyal, siyasi ve hukuki konumları dinsel ve mezhepsel bağlılıklara göre belirlenmiştir.¹³ Millet Sistemi'nde Müslümanlar "Millet-i Hakime" ve Gayrimüslimler "Millet-i Mahkume" olarak ikiye ayrılmıştır. Gayrimüslimler ise kendi içlerinde din ve mezheplerine göre Ortodoks (Rum), Ermeni ve Yahudi Milleti olarak üç gruba ayrılmıştır.¹⁴

Dinsel birliktelik üzerinden kurulan bu sistemde Gayrimüslimler, din, eğitim, yargı ve sosyal hizmet gibi alanlarda büyük ölçüde ayrıcalıklı bir statüye sahip olarak kendilerine özgü bir sosyal düzen içinde yaşamışlardır.¹⁵ Bununla birlikte bu sistem, 18. yüzyılın sonlarında ulusal olarak kitleleri harekete geçiren, milli duygu ve bilinç ile mücadeleye sevk eden milliyetçilik akımının etkisiyle çözülme sürecine girmiştir. Diğer bir ifadeyle 1789 Fransız Devrimi ile ortaya çıkan ve kısa süre içinde Avrupa'ya yayılan milliyetçilik akımı, 19. yüzyılda Osmanlı Devleti'ne de tezahür etmiş ve Osmanlı milletlerini oluşturan topluluklar, etnik farkındalık kazanmaya başlayarak milli kimliklerini oluşturma sürecine girmişlerdir.

Diğer yandan Balkanlarda ulusal sorunun ortaya çıkışını sadece Fransız Devrimi'ne veya Avrupa kökenli aydınlanmaya bağlamak yeterli değildir. Zira Osmanlı Devleti'nin önemli bir parçası olan Balkanlar, hem farklı yapıdaki nüfus yoğunluğu hem de farklı dillerin konuşulduğu bir coğrafya olması açısından, milli bilince yönelik ilk belirtileri Fransız Devrimi öncesinde birbirlerine karşı yansıtmışlardır. Özellikle Yunanlar arasında ilk kez 15.

¹² Hilmi Ziya Ülken, "Millî Şuur", *Türkiye'de Bir Felsefe Gelenek-i Kurmaya Çalışmak*, Der. Recep Alpyağılı, İstanbul: İz Yayıncılık, 2010, 730. Murat Kılıç, "Türk Millî Bilincinin 'İlkah Evresi': Balkan Savaşları", *Yeni Türkiye*, 68 (2015), 3394-3396. F. Rezzan Ünalp, "Tarih Bilinci ve Millî Şuur", *Uluslararası Prof. Dr. Halil İnalçık Tarih ve Tarihcilik Sempozyumu Bildiriler II.Cilt*, (2022), 297-310, <https://www.ttk.gov.tr/wp-content/uploads/2022/01/10.37879-9789751749994.2022.17.pdf>. Erişim 09.06.2023. Konuyla ilgili detaylı bilgi için bkz. Anthony D. Smith, *Millî Kimlik*, Çev. Bahadır Sina Şener, İstanbul: İletişim Yayınları, 10. baskı, 2022.

¹³ Kemal H. Karpat, *Balkanlarda Osmanlı Mirası ve Milliyetçilik*, İstanbul: Timaş Yayınları, 2015, 66-69.

¹⁴ Cevdet Küçük, "Osmanlı İmparatorluğu'nda 'Millet Sistemi' ve Tanzimat", *Tanzimat: Değişim Sürecinde Osmanlı İmparatorluğu*, Ed. Halil İnalçık, Mehmet Seyitdanlıoğlu, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2012, 544-545.

¹⁵ Gülnihal Bozkurt, *Gayrimüslim Osmanlı Vatandaşlarının Hukuki Durumu (1839-1914)*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1996, 10.

yüzyılda 'biz Heleniz' ifadesini kullanan Plethon Gemistos bu ifadesinde milli bir dil kullanırken,¹⁶ 1762 yılında da Bulgarlar arasında başlayan milli kimlik olgusu Paisiy Hilendarski ile belirginlik kazanmıştır.¹⁷ Balkanlarda yaşayan Gayrimüslim topluluklar arasındaki bu bilinç, aslında Osmanlı Devleti'ne karşı olarak gelişen mücadelenin öncesinde, kendi aralarında bir çatışmaya girmelerine de zemin hazırlamıştır. Daha açık bir ifadeyle İstanbul'daki Fener Rum Patrikhanesi'ne bağlı olan Ortodoks topluluklar arasında, özellikle Bulgarlar ve Sırlar dini üst otoritenin baskısına karşı bir direnç geliştirmiş ve bu da milli bilincin güçlenmesinde etkili olmuştur.

Ayrıca milliyetçilik fikri ya da milli kimliğe dönük söylemler Balkan coğrafyasında Fransız Devrimi'nden önce görülmeye başlamıştır. Ancak Osmanlı Devleti'nin çok uluslu bir yapıya sahip olması ve Ortodokslar arasında hâkim olacak dini otoritenin Fener Rum Patrikhanesi'ne ait olması, Balkan milletlerinin dini işler kadar dil, hukuk ve eğitim alanlarında da Patrikhane'ye bağlı kalmalarına neden olmuştur.¹⁸ Dolayısıyla Fransız Devrimi aslında Balkanlardaki milli kimliği ortaya çıkarmamış ama geliştirmiş ve güçlendirmiştir.

Fransız Devrimi ile tetiklenen süreçte Avrupa ile ilişkiler gelişmiş, Gayrimüslim tüccarlar ve aydınlar ticaret ve eğitim için Avrupa ülkelerinde sıklıkla bulunmuş, bir yandan kültürel diğer yandan dinsel duyguları canlanmaya başlayan ve ekonomik olarak güçlü konuma gelen Gayrimüslimler milli bilinçlenme ve geçmişlerine aidiyetlik duymaya başlamışlardır.¹⁹ Eğitim ve ticaret için Avrupa ülkeleri ile etkileşimde bulunmaları sonucu okullaşma ve aydınlanma faaliyetleri başlamış, edebiyatın da etkileşimi yayma aracı olarak kullanılması önem kazanmış bu bağlamda milli dil ve milli düşünce oluşturmak için yaratılan eserlerin yayılması hızlandırılmıştır.²⁰ Tüm bu gelişmelere ek olarak, Batılı devletlerin Osmanlı Devleti üzerindeki baskısı, ekonomik sorunlar, Gayrimüslimlerin Avrupalı devletler tarafından desteklenmesi, Osmanlı Devleti'nden ayrılarak bağımsızlaşma düşüncesi taşıyan Gayrimüslimleri harekete geçirmiştir.

1804 yılında başlayan Sırp isyan hareketini 1821 yılında Yunan ayaklanması izlemiş, bu isyanlar sonucunda ilk olarak Yunanlar bağımsız bir devlet kurabilmiştir. Ardından Bulgar ve Arnavut isyanları da yıllar boyunca Osmanlı Devleti'nin Balkanlardaki topraklarını korumak için çeşitli imtiyazlar vermesine sebep olmuştur.²¹

Balkanlarda milliyetçiliğin hissedilir hale gelmesi, ortak dil ve din, ortak kültür ve ortak geçmiş aracılığı ile milli bilinç oluşturulması ile başlamıştır. Osmanlı coğrafyası içinde milliyetçiliğin giderek yayılması da önce iç huzursuzluk sonra da isyanlar ve toprak kayıpları gibi durumların yaşanmasına yol açmıştır. Ancak bu durum Gayrimüslim toplulukların tek başlarına gerçekleştirdiği ya da elde ettiği kazanımlar olarak değerlendirilmemelidir. Zira İngiltere, Fransa ve Rusya gibi dönemin güçlü devletleri, bu toplulukların milli bilinç kazanmaları, aydınlanma sürecine girmeleri ve ardından da bağımsızlıklarını kazanmaları konusunda ciddi destek sağlamışlardır. Osmanlı son döneminde Tanzimat Fermanı (1839) ile hız kazanan modernleşme süreci aslında Batılı Devletlere verilen tavizlerin birer sonucu olarak ortaya çıkmış ve Gayrimüslim tebaaya yönelik bir dizi yeniliği devletin gündemine taşımıştır. Başka bir açıdan bakıldığında Osmanlı Devleti'nin ekonomik anlamdaki yetersizliği, çeşitli reformların yapılmasına, reformlar da Gayrimüslimlerin memnuniyetsizlikleri sonucunda bağımsızlık fikirlerinin güçlenmesine neden olmuştur. Stefanos Yerasimos'un yorumuna göre, Osmanlı'daki ıslahat hareketlerinin ilerlemesi, ülkedeki ekonomik sömürgeleşmenin evrimini yakından izlemiştir. 1838 Balta Limanı Sözleşmesi sonrasında Tanzimat Fermanı, 1854 yılındaki (Kırım Savaşı sırasında) ilk borçlanma sonrasında 1856 ıslahat Fermanı ve 1875 yılındaki mali iflasın ardından Berlin Antlaşması (1878) ile kabul edilen reform vaatleri ve Balkanlarda yeni kurulan devletler bu durumun tipik göstergeleridir.²²

Diğer yandan bununla da bağlantılı olarak Balkanlarda etnik milliyetçilik hareketinin sonucunda 1821'de başlayan Yunan İsyanına noktayı koyan olay 1828-1829 yıllarında yaşanan Osmanlı-Rus savaşı ve ardından

¹⁶ Herkül Millas, *Yunan Ulusunun Doğuşu*, İstanbul: İletişim Yayınları, 2006, 45.

¹⁷ Roumen Daskalov, *The Making of a Nation in the Balkans: Historiography of the Bulgarian Revival: Historiography of the Bulgarian Revival*, Budapest: Central European University Press. 2004, 2.

¹⁸ İlber Ortaylı, *İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı*, İstanbul: Hil Yayınları, 1987, 52-53.

¹⁹ Kemal Karpat, *Osmanlı Modernleşmesi: Toplum, Kuramsal Değişim ve Nüfus*, İstanbul: Timaş Yayınları, İkinci Baskı, 2014, 92-102.

²⁰ Suavi Aydın, *Modernleşme ve Milliyetçilik*, İstanbul: Gündoğan Yayınları, 2000, 73. Söz konusu okullaşma ve aydınlanma faaliyetlerine Rumlar, Osmanlı Devleti'ndeki diğer gayrimüslim topluluklara göre daha erken bir dönemde başlamıştır. Bu faaliyetlere bir örnek olarak bkz. Çiğdem Kılıçoğlu Cihangir, "Ayvalık Akademisi ya da Batı Anadolu'da Yunan Ulusçuluğunun Kökenleri Üzerine", *Türkiyat Mecmuası*, 30/2 (2020), 411-440.

²¹ Demokaan Demirel, "Osmanlı Devleti'nde Modernleşme ve Milliyetçilik: 19. yy'da Balkan Milliyetçiliği Üzerine Bir İnceleme", *GUEJISS Gümüşhane University Electronic Journal of The Institute of Social Sciences*, 7/18 (2016), 144-145.

²² Stefanos Yerasimos, *Az gelişmişlik Sürecinde Türkiye Tanzimattan 1. Dünya Savaşına*, İstanbul: Belge Yayınları, 2001, 50.

imzalanan Edirne Antlaşması olmuştur.²³ Böylece Yunanistan bağımsızlığını kazanmış, 1877-1878 Osmanlı Rus-Savaşı sonrası Berlin Kongresi'nde Sırbistan ile Romanya ve Karadağ bağımsız devlet olarak kabul edilirken, Bulgaristan'a da özerklik verilmiştir.²⁴ Dolayısıyla Balkan toplulukları Batılı Devletlerin Osmanlı Devleti üzerindeki nüfuzundan da ciddi şekilde yararlanmışlardır. 1908 yılında Bulgaristan'ın bağımsızlığını kazanması ve yaklaşık dört yıl sonra Balkan Savaşlarında Osmanlı Devleti'ne meydan okuyacak hale gelmesi de yine Rusya sayesinde gerçekleşmiştir. Bu bağlamda Balkan toplulukları arasında yeşeren milli bilinç, Batıdan destek alarak kök salmış ve bu toplulukların bağımsız devlet kurmalarıyla sonuçlanmıştır.

Balkan Savaşları yalnızca Balkan Devletleri açısından değil Osmanlı Devleti açısından da önemli kırılmalara neden olmuştur. Balkan topraklarının kaybedilmesi ve Ege Denizindeki Osmanlı hakimiyetinin son bulması bir yana, kaybedilen topraklardan Anadolu'ya doğru başlayan göçler, Türk milli bilincinin de (görel olarak Gayrimüslimlere oranla çok daha geç) oluşmasına²⁵ ve gündeme gelmesine zemin hazırlamıştır.

Milli Bilince Çağrı: Nakarat

Ömer Seyfettin'in günlük şeklinde kurguladığı *Nakarat* öyküsü ilk olarak 3 Ekim 1918 tarihinde *Yeni Mecmua*'da yayımlanmıştır. Dönem bakımından ele alındığında bu öykünün, Birinci Dünya Savaşı'nın sonunda ancak Osmanlı Devleti için savaşı sona erdiren Mondros Ateşkes Antlaşması'nın imzalanması öncesinde yayımlanmış olması dikkate değerdir. Öykü her ne kadar Makedonya Sorununun yaşandığı dönemi odak noktası olarak alıyorsa da içinde yer alan ifadelerin yazar tarafından vurgulanması, Balkan uluslarının idealize ettiği hayalperest ütopyaların da altını çizmektedir. Bu ifadeler eserin yayımlandığı dönemde de hala gündemde olması açısından önemlidir.

Öykü, Ömer Seyfettin'in Makedonya sınır boyunda asker olarak geçirdiği yılların bir ürünü olarak kabul edilmektedir. *Nakarat*, "Gençliğini Makedonya'da geçirmiş eski bir subayın hatıra defterinden" cümlesiyle başlamaktadır.²⁶ Öykünün ve anlatılan olayların başlangıcı ise günlüğe atılan "30 Teşrinisani (Kasım) 1319 (1903), Pirbeliçe"²⁷ notuyla anlaşılmaktadır. Tarih ve mekân vurgusu ile başlayan *Nakarat*'taki bu bilgiler, öykünün tarihi arka planı için okuyucuya ön bilgi sunmaktadır. Osmanlı ordusu 2 Ağustos 1903'te Makedonya'da baş gösteren isyan hareketleri sebebiyle çeteleri takip etmektedir. Öykü zamanı bu tarihî gerçekliğe işaret etmektedir. Başka bir deyişle sistematik bir şekilde gelişmeyen ancak çete savaşları olarak adlandırılan bu çatışmalar öyküdeki olay örgüsünün geçtiği zamanı belirtmektedir. Bu zaman dilimi sadece Osmanlı Devleti açısından değil, Balkan toplulukları açısından da önem arz eden bir sürece işaret etmektedir. Zira Osmanlı Devleti'nin Balkan toprakları için kendi aralarında savaşan Bulgar, Rum, Arnavut ve Sırp millî bilince ulaşmış ve hayallerindeki büyük ideallere odaklanmışlardır.

Nakarat, Osmanlı ordusunda görev alan İstanbullu bir subayın günlüğünün "30 Kasım 1319 (1903) tarihinde Pirbeliçe'de başlayan ve 11 Mart 1320 (1904) tarihinde yine Pirbeliçe'de tamamlanan bir bölümü olarak kurgulanmıştır. Bulgar çetecilerinin takibi hususunda görevli Türk subayın Pirbeliçe'de bulunduğu yeri, hayallerindekinden çok uzak olan mensubu olduğu orduyu, olaysız geçen ve birbirinin aynı olan günlerin üzerinde oluşturduğu etkiyi anlatmasıyla başlamaktadır. Babina'ya²⁸ tayini ile değişen ortamını, yerleştiği Bulgar evini ve tüm ruh halinin değişmesine sebep olan Bulgar kızı ile karşılaşmasını aktarmasıyla devam etmektedir. Başka bir deyişle *Nakarat*, Balkanlarda o dönemde aktif çete faaliyetleriyle dikkati çeken Bulgar dinamiğini ön plana taşıyan bir öyküdür. Diğer yandan da bir Türk subayın Bulgar bir kıza olan aşkının millî bilinç üzerinden geçirdiği dönüşüme vurgu yapmaktadır.

²³ Enver Ziya Karal, *Osmanlı Tarihi V. Cilt: Nizam-ı Cedid ve Tanzimat Devirleri (1789-1856)*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 2011, 120.

²⁴ Rifat Uçarol, *Siyasi Tarih 1789-1914*, İstanbul: Der Yayınları, 2019, 429-431.

²⁵ Justin McCarthy, *Ölüm ve Sürgün Osmanlı Müslümanlarının Etnik Kıyımı (1821-1922)*, Çev. Fatma Sarıkaya, TTK, Ankara, 2014, 145.

²⁶ Ömer Seyfettin, *Bütün Hikayeleri 6*, İstanbul: Üç Harf Yayınları, 2009, 54.

²⁷ Manastır Vilayeti'nde 1383'ten 1912'ye kadar kaldığı Osmanlı idaresi altında bir kaza merkezi olarak önem kazanan Demir Hisar'a bağlı sınır yerleşim yeri olan Pirbeliçe (Pribilci/ Прибилци), günümüzde Kuzey Makedonya Cumhuriyeti sınırları içerisinde yer almaktadır.

²⁸ Babina (Babino/ Бабино), Pirbeliçe ile aynı sınır boyunda yer alan ve 19. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nun Manastır Vilayetinde bulunan Demir Hisar'a bağlı bir yerleşim yeri olmakla birlikte Makedonya coğrafyasında çetelerin örgütlenmeye başladığı köylerden biridir. Ömer Seyfettin'in de çetelerin takibi için görev yaptığı Babina, günümüzde Kuzey Makedonya Cumhuriyeti sınırları içinde bulunmaktadır.

Öyküdeki olaylar ise şu şekilde kurgulanmıştır: Türk subayı görevli olduğu Babina'da kaldığı evin penceresinden komşu evin bahçesinde bir kız görmüş ve güzelliği karşısında büyülenmiştir. Bulgar kızın, subayı her gördüğünde söylediği Bulgarca şarkı, subayın Bulgarca bilmediği halde sözlerini kendince bir aşk şarkısı olarak yorumlamasıyla daha da derinleşmiştir. Çetecilik faaliyetleri hakkında bilgi almak ve çetelerin takibini sağlamak için görevlendirildiği yerde günlerce pencerede bu Bulgar kıza izleyen, görev süresi boyunca yalnızca birkaç kez odasından çıkan Türk subayı, Bulgar kızın söylediği nakarata eşlik etmeye de başlamıştır. Bulgar kızın bu durumdan hoşnut olduğunu görmesi de aşkına karşılık aldığı sanmasına sebep olmuştur. Bulgar kızın her defasında tutkuyla ve canlı şekilde söylediği “*Naş, naş, Çarigrad naş*” nakaratı; subayın hayalinde “*Seni çok seviyorum, Balkanlar’dan Şıpka’dan aşık geldim sana*” şeklinde tahayyül edilmiştir.²⁹ Burada dikkati çeken noktalardan ilki yazarın Türk subay karakterini kurgulama şeklidir. Zira Türk subayı çetecilerle mücadele etmek için gönderilmiş olmasına karşın evden fazla çıkmayan ve pasif bir karakter şeklinde aktarılmıştır. Bunda da henüz Türklük bilincine ulaşmamış olması etkilidir.

Türk subayı tabur kumandanından Pirbeliçe’ye dönüş için emir aldığı anda yola çıkmadan önce Bulgar kıza bir hediye vermek istemiştir. Bulgar kıza göremeyince, Babina’da kaldığı süre boyunca kız ile ilgili herhangi bir soru sormaya cesaret edemediği ev sahibi ve çırağıyla hediyesini iletmelerini sağlamak için konuşmuştur. Bulgar kızın ismi ve ailesiyle ilgili bilgiyi ancak o zaman öğrenmiştir. Bulgar kıza Rada’nın babası kilise papazı ve Bulgar komitacı olarak bir yıl önce Velmeççe’de³⁰ vurulmuştur. Bölgedeki çetecilik faaliyetlerinin takibi görevi için Babina’da bulunan Türk subayı, âşık olduğu kızın babasının çeteci oluşunu öğrenmesiyle, bir anda kendi benliğini ve milli bilincini sorgular hale gelmiştir. Diğer yandan öyküde vurgulanan bir başka nokta da kimliğini bilmediği bir Bulgar kıza âşık olan Türk subayın, kızın ailesi ile ilgili bilgiyi aldıktan sonra gerçeklikle yüzleşmesidir. Bu noktadan itibaren aslında subay, mücadele etmek ve vatanını savunmak için bulunduğu coğrafyada olma nedeni ile de yüzleşmiştir denilebilir. Başka bir deyişle dönem ve olay analizi yapıldığında, 20. yüzyılın ilk yıllarında bir Osmanlı subayı olan başkarakterde milli bilinç henüz oluşmamıştır. Bu bilinç konusundaki aydınlanmayı ve hatta görev yerinde bulunma amacını kavraması, Bulgar kızın kimliğini öğrendikten sonra gerçekleşmiştir ve bu durum da Türk milli kimliği ya da bilincinin o yıllarda henüz tam olarak oluşmadığına vurgu yapması açısından dikkate değerdir.

Öykünün bir diğer ilginç noktası da Bulgar kızın söylediği şarkının sözleridir. Türk subayının kendince aşk güftesi olarak düşündüğü nakaratın gerçekte “*Bizim olacak, bizim olacak, İstanbul bizim olacak*” anlamına geldiğini öğrenmesi ile de hayalperestlikten gerçekliğe yaşadığı dönüş aktarılmıştır. Öykünün anlatıldığı dönemde İstanbul gibi önemli bir belirtecin Bulgarlara dair aktarılması da oldukça dikkate değerdir. Çünkü söz konusu Balkanlar olduğunda ve İstanbul denildiğinde akla gelen ilk topluluk Yunanlardır. Yunan Megali İdea’sının³¹ öznesi ve en kıymetli parçası olan İstanbul, burada Bulgarların da ilgi alanı şeklinde yansıtılmıştır.

Bulgar çetecilerin hareketlerini gözlemlemek ve engellemek göreviyle bulunduğu yerde bir Bulgar kızının sahip olduğu milli bilinç ile karşılaşması Türk subayının uyanışına sebep olmuştur. Yazar bu noktada Bulgar kızın milli bilinç vurgusunu, söylediği şarkının sözleri üzerinden işlemiştir. Diğer yandan Türk subayın gerçekle yüzleşmesi, kendini eleştirmesine ve bir Bulgar kızının milli duyguları karşısında kendini sorgulamasına yol açmıştır. Bu durumu ise subay günlüğüne şu sözlerle aktarmıştır:

“Ben ona neler düşünerek bakıyordum. O bana ne söylüyordu. O, benim için en büyük küfrü ederken, ben, Türk subayı, onun iri vücudundan, mavi ateş gözlerinden, geniş kalçalarından, şuh ellerinden başka bir şey görmüyor, ettiği ağır küfrü tatlı bir aşk şarkısı sanıyor, hatta nakaratımı onunla beraber, bir ağızdan tekrarlıyordum... Karanlık merdivenlerden inerken, haberim olmadan ruhuma, vicdanıma vurulmuş zehirli bir kamçının öldürücü şakırtısını şimdi bütün çıplaklığıyla duyuyor gibi oluyordum: Naş, naş, Çarigrad naş...”³²

Türk subayının bir aşk güftesi olarak hayal ettiği sözlerin anlamını öğrenmesiyle ruhuna ve vicdanına bir zehir yayılmış gibi hissetmesi, tekrarlanan o nakaratın onu aşka davet eden sözler değil de kendisine ve milletine

²⁹ Ömer Seyfettin, *Bütün Hikayeleri* 6, 66.

³⁰ Velmeççe (Velmevtsi/Велмеvци), günümüzde Kuzey Makedonya Cumhuriyeti sınırları içerisinde bulunmaktadır. Manastır Vilayeti’nin 1901 tarihli etnografik haritasında Demir Hisar kazasına bağlı 139 haneli bir Bulgar köyü olarak görülmektedir. Robert Mihaylovski, *Etnografiya Karta na Bitolskiot Vilaet*, Üsküp: Kalamus, 2017.

³¹ “Büyük Ülkü” anlamına gelen Megali İdea, kısaca, 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Yunanistan’ın, özellikle Osmanlı Devleti aleyhine sınırlarını genişleterek büyük bir Yunan devleti oluşturma projesidir. Konuyla ilgili detaylı bilgi için bkz. Michael Llewellyn Smith, *Yunan Düşü*, Çev. Halim İnal, Ankara: Ayraç Yayınevi, 2002, 15-39; Çağla Derya Tağmat, “Türk ve Yunan Kaynakları Çerçevesinde Megali İdea Değerlendirmeleri”, *Türk-Yunan İlişkileri Üzerine Makaleler*, İstanbul: Doğu Kitabevi, 2014: 89-108.

³² Ömer Seyfettin, *Bütün Hikayeleri* 6, 75-76.

savrulan bir hakaret olduğunu anlamasıyla, her duyduğunda aşkına karşılık bulduğunu düşündüren cümle artık ölümcül bir nağme gibi gelmeye başlamıştır. Bu durum da kendisine karşı engel olamadığı bir nefret duymasına ve vicdan azabı çekmesine yol açarken bir sorgulama yaşamasına sebep olmuştur. Rada, Türk subayını yanılta ve alaya alan şarkısıyla tarihsel bir aktarım yaparken, 'millî kıyafeti' içinde ve 'millî nakışlı çorabını örerken' tasvir edilmiştir. Bu noktadan bakıldığında Rada, milliyetçilik hareketleri içinde gerekli rolleri üstlenmiş bir karakter olarak tasvir edilmektedir.³³ Ömer Seyfettin dönemin yaşanan gerçekliğinden uzak, hayalci, bilinçsiz, idealsiz ve görevinde sorumsuz özelliklere sahip Türk subayı ile milli tarih ve milli kültürüne bağlı, milli benlik bilincine sahip bir Bulgar kızını işlediği *Nakarata* öyküsünde dönemin Türk halkına, aydınına ve ordusuna bir milli bilinç daveti sunmuştur. Başka bir noktadan bakıldığında yazar aslında Bulgar ve Türk milliyetçiliği ile ilgili olarak da bir kıyaslama yapmıştır. Bu kıyaslama her iki milliyetçiliğin de ortaya çıkışına işaret etmektedir. Başka bir deyişle Bulgar milli kimliğinin olduğu dönemde Türk milli kimliğinin – hele ki bir subayda- var olmaması aslında eleştirel bir nitelik de taşımaktadır.

Türk Çocuğu: Aleko

Tıpkı Makedonya Sorunu gibi Birinci Dünya Savaşı da Ömer Seyfettin'in düşünce ve duygu dünyasında önemli bir yer edinmiştir. Savaşın en hararetli dönemi olan 1915 yılı Ömer Seyfettin için de savaşın zihninden silemeyeceği bölümleri arasındaki yerini almıştır. Ömer Seyfettin, Çanakkale Cephesindeki savaş devam ederken 1915 yılında Harbiye Nezaret'i'nin düzenlediği Çanakkale gezisine katılmıştır. Gezi aracılığıyla cephe gerçeklerinin dönemin önde gelen edebiyatçıları tarafından da görülmesi istenmiş, geziye davet edilenler yaşanan zorluklara, çekilen acılara ve fedakârlıklara bizzat yerinde tanık olmuşlardır.³⁴ *Aleko* adlı öyküsü de Ömer Seyfettin'in bu gezi sırasında edindiği izlenimlerden yola çıkarak kaleme aldığı ve 1917 yılında "Yeni Kahramanlar" başlığı ile yayınladığı öykü serisi arasında yer almaktadır. Başka bir deyişle Ömer Seyfettin bu öyküyü savaş henüz bitmeden kaleme almış ve yayımlamıştır.

Bu öyküde, Çanakkale Muharebesi sürecinde Hristiyan-Müslüman, Rum-Türk çatışmasının Trakya'ya yansımaları arka planında, milli bilince sahip ve milleti için tüm fedakârlıkları göze alabilecek güçte bir Türk çocuğunun kahramanlığı işlenmiştir. *Aleko* adlı eser, savaş başladığı için Gelibolu'da yanında çalıştığı Rum fırıncının bölgeden ayrılması, Gelibolu'da başka tanıdığı olmayan Ali'nin köyüne dönmesi, orada da kimseyi bulamaması üzerine ailesini aramak için Malkara'ya doğru yollara düşmesi ile başlamaktadır. Yalnız ve çaresiz kalan Ali yolda bir Rum grup ile karşılaşmış, Rumların arasında büyüdüğü için çok iyi konuştuğu Rumca'yı kullanarak ve kendisini Aleko olarak tanıtarak bir papaz liderliğindeki kabileye katılmıştır. Kafile ile birlikte bir Rum köyüne varan Ali, papaz tarafından kilisede görevlendirilmiştir. Ali, aralarında kaldığı süre içinde Rumların Türklere kin ve nefret dolu olduklarını, her sabah kilisede "*Türklerin perişan olması*" için dua edildiğini ve köy halkının bu dualara yürekte katıldıklarını gözlemlemiştir. Papazın yaptığı konuşmalarda İstanbul'un bir gün mutlaka alınacağını ve burada bir tane bile Türk kalmamak üzere hepsinin yok edileceklerini söylemesine tanık olmuştur.

Kilise dualarına şahit olan Ali'nin, cami hocasının vaazlarını anımsaması, Hristiyanlar ve Müslümanlara verilen vaazlar arasındaki söylem farklılığı karşısında şaşkınlık yaşamasına neden olmuştur. İki farklı dini grubun nasıl şekillendirilip onlara ne şekilde nasihat verildiği karşısında bir aydınlanma yaşaması şu sözlerle aktarılmıştır: "*Köy halkının bu duaları candan, gönülden tekrarlayışları, sanki Ali'yi derin bir uykudan uyandırıyor. Köydeki hocanın 'Hristiyanlar da Allah'ın kuludur, onlara fenalık etmek, Müslümanlara fenalık etmekten daha günahtır' diye vaaz ettiğini hatırlıyor, 'Acaba yanlış mı aklımda kaldı?' şüphesine düşüyordu*"³⁵ Ali, Türklerin kendileri hakkında ne tür planlar yapıldığından habersiz olmalarına üzülmüş, Müslümanların iyimser bakışına karşın Hristiyanların düşmanca yaklaşımlarını fark etmiştir. Papazın verdiği vaazlar, Yunan tarihini ve kahramanlarını anlatışı, Türklerle ilgili önyargılar ve Türklerin "öteki" olarak anlatılması, Ali'nin milli duygularını ve bilincini harekete geçirmiştir.

Ali, "Aleko" adıyla aralarında kaldığı süre boyunca Türklüğünü, köyünün camisini, Türk kahramanlarını düşünmüştür. Rum Papaz ise öksüz olan Ali'yi Türklere oynayacağı oyunun bir parçası olması için aylarca doldurmuştur. Papazın söylediği her sözün Ali'de aksi etki bıraktığını kimse anlamamıştır. Papazın İngiliz

³³ Hülya Argunşah, "Ömer Seyfettin Hikâyelerinde Savaşın Kadın Yüzleri: 'Nakarata'", *KARE*, 11 (2021), 403.

³⁴ Ahmet Koçak, "Ömer Seyfettin'in Hikayelerinde Tarihi Kahramanlar", *Ömer Seyfettin İçin*, Ed. Nazım H. Polat, Filiz Ferhatoğlu, İstanbul: Türk Ocağı Yayınları, 2020, 53.

³⁵ Ömer Seyfettin, *Seçme Hikâyeler 2*, Der. N. Ziya Bakırcıoğlu, İstanbul: Ötüken, 2020, 140.

cephesine götürmesini istediği bir mektupla yola çıkan Ali, Türk cephesine gitmiş, tüm planı orada bulunan paşaya anlatmış, vatanına hizmet etmek için istediği fırsatı elde etmiştir. İngilizlerin ve Rumların parolasını bildiği için Türk cephesine haber taşıma görevi almış, böylece İngiliz cephesine varmıştır.

İngiliz cephesine vardığında kimse Ali'den şüphelenmemiş, Türk cephesine bir bomba taşıması için görevlendirilmiştir. Ancak Ali, bombayı İngiliz karargâhında patlatarak "kahramanlık" örneği sergilemiştir. Vatanına ve dinine bağlı, cesur, zeki ve millet sevgisi ile dolu bir Türk çocuğu; Çanakkale Savaşı'nın direniş ruhunun büyükten küçüğe sembolü olmuştur. Ömer Seyfettin, Ali örneğinde Türk çocuğunun, yurdu ve milletinin geleceği için bir an bile düşünmeden canını feda etmeye hazır olduğunu göstermiştir.³⁶

Diğer taraftan bu öyküdeki dönem Birinci Dünya Savaşı'nı işaret ettiği için Türklük bilincinin gelişmiş olduğu da gözden kaçırılmamalıdır. Özellikle Balkan Savaşları bir kırılma olarak düşünüldüğünde bahsi geçen dönemde küçük bir çocukta bile Türklük bilincinin var olduğu vurgulanmıştır.

Nakarât ile Aleko Adlı Öykülerdeki Milli Bilinç Algısına Dair Bir Karşılaştırma

Ömer Seyfettin'in Balkanlarda ortaya çıkan isyan hareketleri doğrultusunda başlayan çetecilik faaliyetlerinin takibi ile görevli bir Türk subayını konu aldığı *Nakarât* öyküsünde iki özne üzerinden milli bilinç okuması yapılmıştır. Öykünün iki kahramanı vardır. Bu kahramanlardan biri Bulgar bir kız, diğeri ise Türk bir subaydır. Dolayısıyla iki aşamalı bir çıkarım yapmak mümkündür. Kahramanlardan biri kadın diğeri erkek, biri Bulgar diğeri Türk'tür. Bu çerçeveden bakıldığında bir aşk olgusu işlenmiş ancak bu aşkın karşılıksız olması ve kızın kimliğinin ve ailesinin yakın geçmişinin öğrenilmesi sonrasında aşkın yerini alan güçlü bir milli bilinç vurgulanmıştır. Başka bir deyişle milli kimlik ve bilincin aşkın üzerinde ve hatta onu yok eden bir özelliğe sahip olduğunun altı çizilmiştir.

Balkan Savaşları'nda alınan yenilgi sonrası Türk milli bilincinin uyanışı ise Birinci Dünya Savaşı sırasında geçen *Aleko* öyküsünde Türk çocuğu Ali ile verilmiştir. Bu öyküdeki diğer aktör de Rum bir papazdır. Dolayısıyla her iki öykü de biri Bulgar diğeri Rum iki farklı unsura karşı duruş sergileyen biri asker diğeri çocuk iki Türk üzerinden kaleme alınmıştır. Bu iki öyküde milli bilincin karşılaştırıldığı unsurların Rum ve Bulgar olarak seçilmesi ise tesadüf değildir. Öykülerin geçtiği zamana bakıldığında, biri Bulgarlarla çete savaşlarının kıyasıya yaşandığı Makedonya Sorunu dönemi, diğeri ise Yunan ya da Rum faktörünün belirginleştiği Birinci Dünya Savaşı dönemidir ki daha sonraki Milli Mücadele döneminde Yunan/Rum faktörü daha da ön plana geçecektir. Dolayısıyla yazar öykülerin dönemine göre bir karşı unsur seçerek Türk milli bilincinin nasıl Bulgar ve Rum unsur üzerinden vücut bulduğunu somutlaştırmaya çalışmıştır. Konuya öteki kavramı açısından bakıldığında ise varlık gösterebilmek için seçilmesi şart bir ötekinin konumlandırılmasının yalnızca tek bir ulusa mal edilemeyeceği de öykülerde dikkati çekmektedir. Nasıl ki her iki öyküde Türk için öteki Bulgar ve Rum ise bu iki unsur için de o dönemlerde öteki Türk'tür.

Nakarât, Balkanlarda Osmanlı Devleti'ne karşı ortaya çıkan isyan hareketleri ve çetecilik faaliyetleri karşısında halkın ve ordunun bilinçsiz ve sorumsuz yaklaşmasına, meselelere gerekli özen ve önemin verilmemesine sunulan eleştiri olarak da algılanabilir. Bunun sonucunda da Türkler Balkan Savaşları'nda büyük bir yenilgiye uğramıştır. Harp Okulu'nda okurken hayali kurmay subay olmak, hemen terfi ederek yüksek mevkilere geçmek, İstanbul'da zevk ve eğlence içinde yaşayarak keyifli bir yaşam sürmek olan Türk subayının Balkanlara gönderildiği sürede ruh halinin kötülüğü, bulunduğu yerden memnuniyetsizliği, ümitsiz, amaçsız ve sorumsuz bir insana dönüşmesi günlüğüne "*Ben mükemmel, düzenli, şık bir ordu istiyorum. Fakat hakikat hayalin o kadar zıddı ki... Aralarındaki fark ölüm kadar karanlık, ölüm kadar derin*"³⁷ cümleleri ile yansıtılmıştır. Babina'daki görev yerinde, bir Bulgar kızına duygusal olarak bağlanması, yalnızca kızı izleyebilmek için görevini ihmal edip orada kaldığı süre boyunca pencere kenarından ayrılmaması, Balkanlarda çete savaşları devam ederken Türk subayın bir iç hesaplaşma yaşamasına neden olmuştur:

"Bir Bulgar kızı kaçıracak dertler içinde bocalayan zavallı devletin başına yeni bir problem çıkarmak! İş göreceğ, vatana hizmet edecek çağımda, orduyu bırakmak, ateşten, çatışmadan, harpten kaçmak! Artık tabii kurşuna dizilmemek yahut bir alçak gibi hapisanelerde sürünmemek, hakarete uğramamak için memleketime

³⁶ Mehmet Güneş, "XX. Yüzyılın Başlarında Balkanlardaki Siyasi ve Etnik Çatışmaların Ömer Seyfettin'in Hikayelerine Yansımaları", *TÜBAR*, (2011), 181.

³⁷ Ömer Seyfettin, *Bütün Hikayeleri* 6, 55.

de dönmeyeceğim. Sevgili annem gözyaşları içinde benim hayalimi arayarak ölecek. Babam akrabalarına, dostlarına karşı benim hıyanetimden utanacak. Kimsenin yüzüne bakamayacak.”³⁸

Bulgar kızı gördüğü ve söylediği nakaratı duyduğu anda aklında yalnızca onunla uzaklara kaçma isteği yükselen Türk subay, içine düştüğü duygusal ikilemin bedelini utanç duygusuyla ödemiştir. Bir aşk güftesi olduğuna inandığı, hatta devamını kendince tercüme ettiği, pencereden Bulgar kızına eşlik bile ettiği o nakaratın anlamını Babina’da evinde kaldığı Bulgar’dan öğrenirken milli bilinç sorgulaması sarsıcı bir şekilde ortaya çıkmıştır. Görev yerinden ayrılmadan önce Bulgar kıza hediye vermek istemesiyle gerçekte yüzleşen subay “*Evet, hiç şüphesiz, benim ahmak, şehvetten başka bir şey düşünmez, bir şeyden anlamaz, budala genç subayın hediyesini şimdi almıştı. Taraçadan, yalnızca bana değil, bütün milletime karşı savrulan o cesur, metin, o azimkar küfrüyle teşekkür ediyordu.*” sözleriyle kendisi karşısında Bulgar kızın milli bilinci, vatan severliği, cesaretini belirterek utanç duymuş ve bir uyanış yaşamıştır. Görev yeri Babina’dan kendisine karşı duyduğu nefret ve vicdan azabından bir çeteye rast gelip öldürülme arzusuyla Pirbeliçe’ye dönmüş ve hastalanmıştır. Milletine hakaret edildiğini anlamasının vermiş olduğu vicdan yükünü belirttiği günlük şeklinde kurgulanmış *Nakarât* öyküsüne son veren cümleler de şu sözler olmuştur: “*İşte bir haftadır yatıyorum. İşte bir haftadır, Velmeğe Ormanları’nda, kendince mukaddes bir fikir için ölen komite papazın o cesur kıızıyla aramdaki farkı düşünerek yatıyorum. İşte bir haftadır...*”³⁹

Osmanlı Devleti’ne karşı gelişen çetecilik faaliyetlerinin takibi ve durdurulması ile görevlendirilen Türk subayının Bulgar milliyetçisi bir kızın güzelliğine aldanarak görev mesuliyetinden uzaklaşması, Bulgar kızının sahip olduğu milli bilincin farkına varmasıyla yüzünü milletine dönmesi Balkanlarda o dönem yaşanan durumu gözler önüne sermiştir. Bulgarlar arasındaki millet olma bilincinin Türklere daha önce ortaya çıktığı görülmüştür. Balkanlarda çıkan isyan hareketlerinin başarı ile sonuçlanması ve bağımsızlıklarını kazanan Balkan milletlerinin büyüme ve genişleme istekleri ile Balkan Savaşları’nın yaşanması, savaş sırasında Türk halkına uygulananlar ise Türklere milli bilincin uyanışını sağlamıştır. Başka bir deyişle yazar bu öyküde Balkanlardaki milli bilinç uyanışı karşısında Türklere hala uykuda olduğu şeklinde bir çıkarım yaparak bunu satırlarına taşımıştır. Bir Türk çocuğu olan Ali’nin Birinci Dünya Savaşı sırasında Çanakkale cephesinde sergilemiş olduğu kahramanlığın anlatıldığı *Aleko* öyküsünde ise Ali’nin çocuk yaşta sahip olduğu milli bilinç; Balkanlardaki çetecilik hareketleri dönemi ile Birinci Dünya Savaşı yıllarındaki durumu karşılaştırma fırsatı sunmuştur.

İki öyküde de zaman ve mekân farklılıkları vardır ama dönem bağlamında bir okuma yapıldığında Türklük bilincinde bir ilerleme olduğu yorumu yapılabilir. Çünkü bu iki önemli dönem arasında yaşanan Balkan Savaşları ve Balkanlardan Anadolu’ya yaşanan göç, Türkçülük akımını ve bilincini beslemiştir. Dolayısıyla 1900’lerin başlarında bir Türk subayında henüz tam oluşmayan milli bilinç, Birinci Dünya Savaşı yıllarında bir çocukta belirgin bir şekilde mevcuttur.

Diğer yandan *Aleko* adlı öyküde dikkati çeken bir nokta da Ali’nin sürekli papaz tarafından Türklere karşı doldurulmasının Ali’de bir sorgulama ve muhakeme refleksini ortaya çıkarmasıdır. Papaz, Ali’yi her gün yanına çağırarak, Rumların tarihini ve kahramanlıklarını anlatmış, bir öksüzün ailesinin milleti olduğunu, milleti için evladın canını vermesi gerektiğini işlemeye çalışmıştır. “Büyük Yunanistan”, “kahraman Rumlar” temalarını dinledikçe Ali yalnızca kendi vatanını ve milletini, Türklük ve Müslümanlığı düşünür hale gelmiştir. Ali’nin Rumların arasında geçirdiği sekiz ay boyunca Rumlar lehine fazlaca öğüt dinlemesine rağmen etkilenmemesi ve milli bilincini kaybetmemesi önemli bir vurgudur. Ali’nin kendisine verilen görev için yola çıkmadan önce ruhunu sıkı, kalbini daraltan kilise vaazlarının tam aksi halini hayalinde canlandırmaktadır: “*On dört yaşındaki cahil bir çocuk hayaliyle gözünün önüne köyünün camiini getiriyor, daima ahiretten, Sırat köprüsünden, cennetten, cehennemden bahseden ihtiyar imamı mihrabın yanında yeşil boyalı kürsüye çıkartıyor. ‘Büyük Türklük’ için, Türk düşmanlarının perişan edilmesi için, tıpkı ihtiyar papaz gibi söyletiyor, ihtiyar papazın sözlerini Türkçe ona tekrarlatıyordu.*” Ali, milli bilinç ile İngiliz kumandanına iletilmesi gereken mektubu Türk cephesine ve paşaya ulaştırmış, kendisine mükâfat olarak verilecek olan parayı kabul etmemiş, hizmet etmek istediğini belirtmiştir.

“O, büyük bir iş yapmak, bir fedakârlık yapmak, başkalarının yapamayacağı bir şey yapmak istiyordu. Papazın ruhunda kopardığı fırtınaların gürültüleri hala dinmemişti. Küçük bir Rum kızının yüzerek düşman gemilerinin altını deldiğini, bir genç Rum’un üç yüz kişiyle yüzbinlerce düşmanı bozup vatani kurtardığını unutamıyordu. Bir Türk çocuğu da böyle bir şey yapamaz mıydı?”⁴⁰

³⁸ Ömer Seyfettin, *Bütün Hikayeleri* 6, 62.

³⁹ Ömer Seyfettin, *Bütün Hikayeleri* 6, 77.

⁴⁰ Ömer Seyfettin, *Seçme Hikayeler* 2, 147.

Ali, İngilizlerin parolasını bildiği için cephelerine giderek Türk tarafı için faydalı bilgiler toplayıp haberler getirebileceğine inanmıştır. Böylelikle cesur Türk çocuğu siperlerin arasından milletine yarar sağlayacak işler yapacak olmanın sevinci ve heyecanı ile İngiliz cephesine ulaşmıştır. Türklerin karargahına girebildiğini, onlara tütün ve yiyecek götürdüğünü belirtince İngiliz kumandan Ali'ye Türk karargahında patlatması için bir bomba düzeneği vermiştir. İngiliz kumandanın hain planı, Türk paşasının mertliği ile İngiliz kumandanın alçaklığını sorgulamasına neden olmuştur. Milleti için ölmenin onu daima yaşatacağına inanan Ali, cesurca ve kurnazca bir taktikle İngiliz kumandanın yanına bombayı kurarak tekrar gitmiştir, bombanın patladığında ne yapacağını sormuş ve detaylı şekilde vereceği hasarı öğrenmiş, İngiliz kumandanın ve karargâhın tamamının öleceğine emin olmuştur. Amacına ulaşacağını anladığında ise göğsünü kabartarak Rum olmadığını açıklamıştır:

-Öyleyse kumandana söyle. Ben Rum değilim.

Tercüman afalladı. Gözleri derinleşti.

-Ya nesen?

-Türküm!

-Türk mü?

-Evet Türk...⁴¹

Türk olduğunu söylerken gülüyor ve gururlanıyor olması, kurşuna dizileceğini söylerlerken İngilizlerin korku, Ali'nin ise zevk içinde olması, milletine fayda sağlayacak bir hizmet yaparak ölmesi o dönemde hakim olan milli bilincin bir sembolü olarak sunulmuştur. Ali, yaşının küçüklüğüne rağmen, Türklük bilincine sahip, aynı zamanda uğruna ölecek kadar vatanseverdir. Ömer Seyfettin'e göre vatanını ve milletini sevmenin herhangi bir karşılığı bulunmamaktadır. Bu erdemler her zaman uğruna ölünecek kadar değerlidir.⁴² Rum milliyetçiliği aşılmanmaya çalışılan küçük Ali, köy camisinin imamının sözlerini zihninde canlandırarak milli kimliğini belirlemiştir. Milli bilince sahip bir Türk çocuğu olması Rumların ve İngilizlerin etkisi altında kalmasına engel olmuş ve vatani için her şeyi yapma gücüne erişmesini sağlamıştır.

Sonuç

Ömer Seyfettin tarafından kaleme alınan *Nakarât* ve *Aleko* adlı eserler, olayların geçtiği dönem ve kahramanları açısından farklılık taşımakla birlikte işlenen olgu benzerdir ancak öykülerin kahramanlarındaki tezahürleri farklıdır. Türk edebiyatında Türklük akımının en güçlü temsilcisi olan yazar, her iki öyküdeki milli bilinç olgusunu yaşları birbirinden farklı iki karakter üzerinden inşa ederek dönemselsel bir analiz yoluna gitmiş ve aslında yaklaşık on iki yıl fark bulunan iki ayrı dönemdeki Türklük bilincinin gelişimini gözler önüne sermeye çalışmıştır. Diğer taraftan yine bu iki öyküdeki yan unsurlar da farklıdır. Birinde Bulgar diğesinde Rum karakter üzerinden örülen olaylarda dönemin konjonktürü göz önüne alınmış, bu iki ulus baş kahramanların karşısında konumlandırılmıştır.

Diğer yandan Ömer Seyfettin bu iki farklı öyküde farklı karakterleri farklı şekilde işlemiş ve Türk subayını sonradan bilinçlenen bir karakter, Ali'yi ise "kahraman Türk çocuğu" şeklinde idealize etmiştir. Başka bir deyişle zaten milli bilince sahip olması gereken Türk subayı bu bilince sonradan erişirken, henüz bir çocuk olan Ali, Rum papazın Türkler aleyhindeki vaazlarından tersten bir okuma yaparak içinde zaten var olan vatanseverliği pratiğe geçirmiştir. Yazar, bir subay ve çocuk arasındaki algı ve milli bilinç farkını dönemselsel gelişim ve değişimi aktarmak amacıyla etkili bir şekilde kullanmıştır.

Her iki öyküde ortak bir nokta olarak İstanbul'un dillendirilmesi de belirtilmesi gereken bir husustur. İki öyküde de İstanbul iki farklı etnik grubun ideali ve hedefi olarak yansıtılmıştır. Bu da aslında Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu tehlikeyi gözler önüne sermektedir. İstanbul her iki dönemde de Payitaht'tır yani başkenttir. Ve başkentini ele geçirilmesi demek Osmanlı Devleti'nin yok olması demektir. Bu bağlamda milli söylemlerde İstanbul'un Rum ve Bulgarların nihai hedefi olarak belirtilmesi, konuların geçtiği dönemler bağlamında değerlendirildiğinde şaşırtıcı değildir.

⁴¹ Ömer Seyfettin, *Seçme Hikayeler 2*, 155.

⁴² Abdullah Şengül, "Ömer Seyfettin'in Hikayelerinde Milli Kültür Unsurları", *Ömer Seyfettin İçin*, Ed. Nazım H. Polat, Filiz Ferhatoğlu, İstanbul: Türk Ocağı Yayınları, 2020, 34.

Nakarat akış bağlamında önce bir aşk hikâyesi ile başlayıp sonrasında duygusal ve zihinsel muhasebe üzerine yoğunlaşan bir öykü iken, *Aleko* doğrudan dönemin gerçeklerini okuyucuya iletmeyi hedefleyen bir eser olarak yorumlanabilir. Bu doğrultuda da 1903 yılından 1915 yılına kadar Osmanlı ülkesinde siyasi ve sosyal açıdan yaşanan dönüşüm oldukça etkili bir şekilde verilmiştir denilebilir.

Her iki eserin yayımlandığı yıllar açısından bir parantez açılırsa, *Nakarat* 1918, *Aleko* ise 1917 yılında okuyucuyla buluşmuştur. Her iki yıl da Birinci Dünya Savaşı dönemi olarak adlandırılan süreci işaret etmektedir. Bu çerçeveden bakıldığında bir yıl arayla yayımlanan bu öyküler, iki farklı dönemde Türk milli bilincinin oluşması açısından yaşanan gelişimin anlaşılmasında etkili olmuştur.

Finansal Destek ve Teşekkür/Grant Support and Acknowledgement	Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir. / The author declared that this study has received no financial support.
Çıkar Çatışması/Conflict of Interest	Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir. / The author has no conflict of interest to declare.

KAYNAKÇA

- Adanır, Fikret. *Makedonya Sorunu*. Çev. İhsan Catay. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2001.
- Akşin, Sina. *Jön Türkler ve İttihat ve Terakki*. Ankara: İmge Kitabevi, 4. Baskı, 2006.
- Alangu, Tahir. *Ömer Seyfettin, Ülkücü Bir Yazarın Romanı*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2010.
- Argunşah, Hülya. "Ömer Seyfettin Hikâyelerinde Savaşın Kadın Yüzleri: 'Nakarat'", *KARE*. 11 (2021): 389-408.
- Aydın, Suavi. *Modernleşme ve Milliyetçilik*. İstanbul: Gündoğan Yayınları, 2000.
- Bakır, Meltem. "Ömer Seyfettin'in Haydut Zihniyetini Ele Aldığı Hikayelerine Bir Bakış", *Hars Akademi*. Özel Sayı (2020): 119-133.
- Bozkurt, Gülnihal. *Gayrimüslim Osmanlı Vatandaşlarının Hukuki Durumu (1839-1914)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1996.
- Çelik, Yakup. "Ömer Seyfettin Hayatı-Sanatı", *Ömer Seyfettin İçin*. Ed. Nazım H. Polat, Filiz Ferhatoğlu. İstanbul: Türk Ocağı Yayınları, 2020: 15-19.
- Daskalov, Roumen. *The Making of a Nation in the Balkans: Historiography of the Bulgarian Revival: Historiography of the Bulgarian Revival*. Budapest: Central European University Press. 2004.
- Demirel, Demokaan. "Osmanlı Devleti'nde Modernleşme ve Milliyetçilik: 19. yy'da Balkan Milliyetçiliği Üzerine Bir İnceleme", *GUEJISS Gümüşhane University Electronic Journal of The Institute of Social Sciences*. 7/18 (2016): 136-149.
- Huyugüzel, Ömer Faruk. "Ömer Seyfettin'in İzmir Yılları ve Bu Devrede Yazdığı Hikâyeler", *Doğumunun Yüzüncü Yılında Ömer Seyfettin*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Yayınları, 1984: 80-99.
- Güneş, Mehmet. "XX. Yüzyılın Başlarında Balkanlardaki Siyasi ve Etnik Çatışmaların Ömer Seyfettin'in Hikayelerine Yansıması", *TÜBAR*. XXIX (2011): 163-187.
- Karal, Enver Ziya. *Osmanlı Tarihi V. Cilt: Nizam-ı Cedid ve Tanzimat Devirleri (1789-1856)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 2011.
- Karpat, Kemal. *Osmanlı Modernleşmesi: Toplum, Kuramsal Değişim ve Nüfus*. İstanbul: Timaş Yayınları. İkinci Baskı, 2014.
- Karpat, Kemal H. *Balkanlarda Osmanlı Mirası ve Milliyetçilik*. İstanbul: Timaş Yayınları, 2015.
- Kılıç, Murat. "Türk Milli Bilincinin 'İlkah Evresi': Balkan Savaşları", *Yeni Türkiye*. 68 (2015): 3394-3404.
- Kılıçoğlu Cihangir, Çiğdem. "Ayvalık Akademisi Ya Da Batı Anadolu'da Yunan Ulusçuluğunun Kökenleri Üzerine", *Türkiyat Mecmuası*. 30/2 (2020): 411-440.
- Koç, Sema Özher. "Türkçülük Düşüncesinden "Milli Edebiyat"a: Ömer Seyfettin'in 'Nakarat' Adlı Öyküsünde Milli Bilincin Uyanışı", *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*. 3 (2020): 1-9.

- Koçak, Ahmet. "Ömer Seyfettin'in Hikayelerinde Tarihi Kahramanlar", *Ömer Seyfettin İçin*. Ed. Nazım H. Polat, Filiz Ferhatoğlu. İstanbul: Türk Ocağı Yayınları, 2020.
- Küçük, Cevdet. "Osmanlı İmparatorluğu'nda 'Millet Sistemi' ve Tanzimat", *Tanzimat: Değişim Sürecinde Osmanlı İmparatorluğu*, Ed. Halil İnalçık, Mehmet Seyitdanlıoğlu. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2012: 541-557.
- McCarthy, Justin. *Ölüm ve Sürgün Osmanlı Müslümanlarının Etnik Kıyımı (1821-1922)*. Çev. Fatma Sarıkaya. Ankara: TTK, 2014.
- Mihaylovski, Robert. *Etnografiya Karta na Bitolskiot Vilaet*. Üsküp: Kalamus, 2017.
- Millas, Herkül. *Yunan Ulusunun Doğuşu*. İstanbul: İletişim Yayınları, 2006.
- Ortaylı, İlber. *İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı*. İstanbul: Hil Yayınları, 1987.
- Ömer Seyfettin. *Bütün Hikayeleri 6*. İstanbul: Üç Harf Yayınları, 2009.
- Ömer Seyfettin. *Seçme Hikayeler 2*. Der. N. Ziya Bakırcıoğlu. İstanbul: Ötüken, 2020.
- Özgüç, Anıl, Gökhan Oral. "Ruhsal Travmanın Edebiyat Yoluyla Aktarımı: Ömer Seyfettin ve Beyaz Lale", *Adli Tıp Bülteni*. 24/1 (2019): 63-70.
- Polat, Nazım H. "Ömer Seyfettin", *İslam Ansiklopedisi*. Cilt 24, İstanbul: Türk Diyanet Vakfı Yayınları, 2007: 80-82.
- Smith, Anthony D. *Milli Kimlik*. Çev. Bahadır Sina Şener. İstanbul: İletişim Yayınları, 10. Baskı, 2022.
- Smith, Michael Llewellyn. *Yunan Düşü*. Çev. Halim İnal. Ankara: Ayraç Yayınevi, 2002.
- Şengül, Abdullah. "Ömer Seyfettin'in Hikayelerinde Milli Kültür Unsurları", *Ömer Seyfettin İçin*. Ed. Nazım H. Polat, Filiz Ferhatoğlu. İstanbul: Türk Ocağı Yayınları, 2020.
- Tağmat, Çağla Derya. "Türk ve Yunan Kaynakları Çerçevesinde Megali İdea Değerlendirmeleri", *Türk-Yunan İlişkileri Üzerine Makaleler*. İstanbul: Doğu Kitabevi, 2014: 89-108.
- Uçarol, Rifat. *Siyasi Tarih 1789-1914*. İstanbul: Der Yayınları, 2019.
- Ülken, Hilmi Ziya. "Millî Şuur", *Türkiye'de Bir Felsefe Gelen-ek-i Kurmaya Çalışmak*. Der. Recep Alpyağlı. İstanbul: İz Yayıncılık, 2010.
- Ünalp, F. Rezzan. "Tarih Bilinci ve Milli Şuur", *Uluslararası Prof. Dr. Halil İnalçık Tarih ve Tarihçilik Sempozyumu Bildiriler*. II.Cilt, (2022): 297-310.
- Yerasimos, Stefanos. *Az gelişmişlik Sürecinde Türkiye Tanzimattan 1. Dünya Savaşına*. İstanbul: Belge Yayınları, 2001.